

Kaj misliš name? . . . Tam stojiš na pragu.
 In nad oči nastavila si dlan
 pa gledaš, gledaš žalostna v daljavo . . .
 Ne bo me več! Ne pridem več domov:
 ne bodem videl tvojih več oči,
 in ust ne bom poljubljal tvojih več . . .
 Sam, sam ležim med temi skalami . . .
 Ta svinec, svinec! V prsih mi gori . . .

Civilizacija — plašč pisan, drag,
 ki ž njim ogrinja se človeška zver . . .

Ah, vse je laž na svetu, vse, vse laž!
 Resnica in pravica in morála —
 to pest je močna, lordi, močna pest! . . .

(Umrje.)

A. Aškerc.

Kdaj se začne XX. stoletje? ¹⁾

Gospod profesor Fr. Apih odgovarja:

Gospod urednik!

»Kdaj se začne XX. stoletje?« Na to vprašanje bi bilo najumestnejše odgovoriti s Prešernom: »Kaj pa je tebe treba bilo?« Ali nimamo že dosti ali celo odveč drugih prevažnih vprašanj, s katerimi si belimo ali celo golimo glavo, počenši z novimi poštnimi znamkami in svetovnim mirom pa do kolesarskega davka in vojske med Angleži in Buri. Sicer vem, da sami dobro veste, kdaj se začne novo stoletje, samo

¹⁾ Protí koncu preteklega in v začetku novega leta se je bil vnel po raznih dnevnikih in revijah hud peresni boj o vprašanju: smo li nastopili s 1. januarjem 1900. leta že novo, XX. stoletje, ali pa je tekoče leto šele zadnje leto XIX. stoletja? Oglašali so se učenjaki in žurnalisti. Mnenja so bila različna. Katera trditev je imela večino, vedo naši čitatelji. Da tudi »Ljubljanski Zvon« kot moderna revija pripomore k razmotrivanju tega »aktualnega«, čeprav samo akademijskega vprašanja, obrnili smo se k nekaterim slovanskim zgodovinarjem in učenjakom, da bi za naš mesečnik izpregovorili besedo ad rem. Naprošeni go-spodje so bili tako prijazni, pa so, vsak s svojega stališča, rešili »preporno« vprašanje: »Kdaj se začne XX. stoletje?«

Uredništvo.

tega mi niste še povedali, ali stojite in živite Vi »ad personam« v XIX. ali XX. veku. In to je važno, kajti če ste morebiti s tistim visokim gospodom v Berlinu morda o polnoči 31. grudnia 1899. l. skočili v XX. stoletje, Vas bo bržčas težko prepričati, da Vam ni treba bilo z »Alldeutschland« vred biti vedno pri »ta prlih«, saj bi morali skočiti spet nazaj v XIX. vek, če se prepričate, da nismo še v XX. stoletju; ako pa ostanete vkljub mojim besedam in razlogom v XX. veku, potem se pa morebiti še ne bova mogla nikoli sporazumeti, kajti — da koj tukaj to povem — jaz živim v XIX. veku, ne vem pa, ali zato, ker sem nekako nazadnjaški naprednjak, ali zato, ker računim še danes tako, kakor mi je to vedo vtepel v glavo pred skoraj štirimi desetletji častitljivi prvi moj učitelj v Begunjah. Z Adamom Riesejem in Frančiškom Močnikom računim jaz tako-le:

Eno stoletje šteje 100 let, namreč celih sto let, ali 100×365 dni; če pa šteje eno stoletje 100 let, potem štejeta dve stoletji 200, 3 stoletja 300 . . . in 19 stoletij 19×100 , t. j. 1900 celih, do zadnje ure, t. j. do 12. ure o polnoči 31. grudnia doteklih let. Da se uverim, ali sem prav računil, vzamem spet svinčnik in računim tako-le: 31. grudnia l. 1899. o polnoči je minilo 1899. leto, koliko stoletij je minilo torej? Račun mi kaže $1899 : 100 = 18,99$, t. j. celih stoletij 18 in še 99 stotink enega stoletja, t. j. 19. stoletja, kateremu torej nedostaje še 1 stotinke, namreč še enega leta. Katerega leta? Najbrž tistega leta, ki neposredno sledi 1899. l., in to leto je 1900. leto. Tako računimo mi, ki nimamo na razpolaganje velike krede, katero je poslala v Berlin angleška babica; dovršili in sklenili bomo XIX. vek šele, ko bomo računili $1900 : 100 = 19$, kajti tačas bo dopolnjenih 19 vekov, in začeli bomo 20. vek, to bo pa šele o polnoči 31. grudnia 1900. l.

No, pa govorimo zdaj resno!

Že tekom zadnjih minolih let je strašilo po svetovnih in zakotnih listih vprašanje: Kdaj se začne XX. stoletje? Najpoprej so se odgovori vsi strinjali v tem, da spada 1900. l. še XIX. veku; kmalu pak so se jeli oglašati ljudje, katerim je šinila nervoziteta XIX. veka v živce in pero, in so dokazovali, da se začne novo stoletje, čim bomo morali izpremeniti kar cele tri številke v letnici; oglasili so se astronomi, zgodovinarji, politiki, nazadnje celo psihologi, možje katoliški, protestantski, brezverski in židovski, konservativci in radikalci, nemški in slovanski — taki, ki pravijo, da je bil rojen Kristus nekaj let pred Kristovim rojstvom, in taki, ki trdijo, da je prva vseh številčk »0«, ničla, in da je treba torej tudi tej številki podariti čast

letnice. Dasi še nismo čuli o zgodovinskih dogodkih l. 0., trdijo vendar vsaj astronomi, da je leto neposrednje pred rojstvom Kristovim 0. leto; drugi bi še najrajši imenovali temu »l. 0. pred Kr. r.« soseda »l. 0. po Kr. r.« Kdor ni imel drugih razlogov, se je naučil na pamet celi govor nemškega cesarja in pol stavka iz enciklike, s katero je oznanil sv. oče sveto leto, potem pa je rekel: če določujeta sv. oče in cesar Viljem II. soglasno, da je 1900. l. prvo leto XX. veka, mora se temu soglasnemu ukrepu versko tako nasprotnih avtoritet ukloniti »omejeni navadni podaniški razum.« Prezrli so pa ti možje samo malenkost, da je določil sv. oče 1900. l. kot sveto leto. Ker se je — če se prav spominjam — v katoliški cerkvi slavilo najprej samo za dnje leto vsakega stoletja kot sveto leto, pozneje pa vsako 25. leto, kar pa nikakor ni spravilo zadnjega leta, torej tudi 1900. l. ne ob starodavno čast, biti sveto leto, ker zatone ob zadnji njegovi uri XIX. stoletje. Saj pa tudi ne morejo omajati vsi razlogi, katere so iztuhtali možje »dvajsetega stoletja« edino pravega zgodovinskega stališča, na katerem sloni ves kronološki zgodovinski red, odkar je svet določil, da bodi rojstvo Kristovo mejnik med dobo predkrščansko in pokrščansko v življenju zemljanov.

Ni treba stoprav razlagati razlogov, da se je določila »éra krščanska«, in da se je njej umaknilo številjenje let po éri grški, rimski, židovski, in da se ni mogla udomačiti éra francoske revolucije, in da ne bode nikdar izpodrinila krščanske ére »norejška« éra, ki ne bode nikdar dosegla veljave niti mohamedovske ére ne. Zapisavši l. 753. po ustanovitvi mesta Rima, l. 776. po prvih olimpskih igrah, je začela modrica zgodovine, stara Klio, novo enotno letopisno knjigovodstvo; nazivati je jela leta, katera so imela dotlej grške, rimske i. dr. letnice, z letnicami »pred rojstvom Kristovim«, nastopna leta pa je zabeleževala kot leta »po Kristovem rojstvu«. Pri tem računu pa ni preiskovala, ali se je res rodil Zveličar v onem trenutku, ki loči predkrščansko dobo od pokrščanske; zgodovinski faktum na sebi brez ozira na kronološke subtilitete je postal konvencionalen mejnik dveh vekov. V času pa ni nobenega brezčasnega presledka, kakor ga ni v vesoljnem prostoru; kjer neha »danes«, tam se neposredno začne »jutri«; kadar zatone staro leto, se ga že drži novo leto, kakor se začenja moja njiva tam, kjer je meja tvoje njive. Tudi rojstvo Kristovo se je vršilo v času, v gotovem letu. A katero leto je to? Morebiti leto 0.? Ne, kajti 0 ni nič, prazen nič; 0 oral zemlje, 0 krav, 0 bokalov vina, vsega tega ni baš — nič. Tudi 0. leta ni, še tistega leta ne, katero imenujemo

»leto Kristovega rojstva«. Taki dogodki, s katerimi so začeli narodi svoje ère, so prvi hip nove ère, s tem prvim hipom se pa začne prvo leto nove ère; in tako je tudi prvo leto krščanske ère prvo leto po tistem hipu, ko se je bil porodil Zveličar. In ko je minilo od tega hipa dalje 365 dni, je minilo prvo leto po Kr. r., in začelo se je drugo; in ko je zatonilo 10. leto, začelo se je enajsto, ko pa je zatonilo 100. l., minilo je sto let — prvo stoletje, in z minolim zadnjim hipom njegovim se je začelo drugo stoletje, katerega prvo leto je bilo torej 201. l. po Kr. r. V XX. stoletje pa stopimo šele, če nam da Bog doživeti polnočno uro 31. grudna 1900. l.

* * *

Gospod dr. Fr. Kos nam piše:

Na vprašanje, smo li začeli s prvim januarjem letošnjega leta dvajseto stoletje ali ne, ni težko odgovoriti. Izrazi tisočletje, stoletje, desetletje i. t. d. imajo prav isti pomen z ozirom na večje ali manjše število let kakor izrazi tisočak, stotak, desetak i. t. d. z ozirom na večje ali manjše število goldinarjev. Ako si je kdo pridobil devetnajst stotakov, ve dobro, da ima 1900, ne pa samo 1899 goldinarjev. Če ima le 1899 goldinarjev, mora si prislužiti še enega ali pa, kar je prav toliko, 100 krajcarjev, ako hoče zamenjati svoj denar za devetnajst stotakov v bankovcih. Ako si je razen 1900 goldinarjev pridobil še nekoliko krajcarjev ali pa goldinarjev, so ti prvi začetniki bodočega dvajsetega stotaka.

Ako govorimo n. pr. o prvem stoletju, obsega to dobo od prvega dne prvega leta, s katerim pričnemo katerokoli letoštetje, pa do zadnjega dne stotega leta. Stoletje ima sto polnih let, ne pa le devetindevetdeset. To je tako jasno, kakor vsaka druga matematična resnica. Temu smemo tako malo ugovarjati, kakor n. pr. trditvi, da je dvakrat tri šest. Noben človek, četudi bi bil cesar, ne more prikrajšati stoletja za eno leto, še za en dan ne. Ako bi vendar hotel kaj takega dekretirati, pokazal bi s tem, da ne razume najenovitejših matematičnih pojmov.

Prvo stoletje ima tedaj sto polnih let ter traja od začetka prvega pa do konca stotega leta. Enako obsega devetnajsto stoletje dobo od začetka 1801. pa do konca 1900. leta. Dvajseto stoletje se nam prične šele s prvim dnem leta 1901.

V zgodovini poznamo mnogo letoštetij (aera). Vsako izmed njih ima kak zgodovinski dan, od katerega so ljudje šteli in morbiti še štejejo dneve, mesece in leta naprej k sedanosti in v pri-

hodnost ter tudi nazaj v davno preteklost. Kakor loči ničla v matematiki pozitivna in negativna števila, najsi bodo še tako majhni ulomki, tako v zgodovini razne dogodke tisti dan, kateri sledi temu ali onemu letoštetju kot nekak časovni mejnik. Pravzaprav pa še o celem dnevu kot takem mejniku ne smemo govoriti, temuč le o neznatnem njegovem delu, o nekem trenutku tistega dne, n. pr. o trenutku v polnočni uri.

Nam kristjanom služi dan ali pa še bolje rečeno trenotek v polnočni uri, v kateri je bil Kristus rojen, da ločimo vso zgodovinsko dobo v dva dela. — Mohamedanci so si za mejnik svojemu letoštetju izbrali čas, ko je Mohamed moral bežati iz Meke v Medino. Čeprav je ta beg trajal več dni, vendar loči Allahovim vernikom dan 16. julija leta 622. po Kr. vse zgodovinske dogodke v dva dela. — Rimljani so šteli leta po ustanovitvi svojega glavnega mesta. Znano je, da še nikjer niso postavili nobenega mesta v enem dnevu; a Rimljani so si izbrali dan 21. aprila leta 753. pr. Kr., po katerem so uravnali svoje letoštetje. — V Siriji in sosednjih deželah je bilo dolgo časa v rabi letoštetje, katero so pričenjali z ustanovitvijo selevkidske države leta 312. pr. Kr. Začetek leta so slavili najbrže na prvi jesenski dan. — V starih časih so židje in pozneje tudi kristjani šteli leta po stvarjenju sveta. Ker so pa razni možje v svojih računih prišli do jako različnih letnic, ni moglo to letoštetje postati občeveljavno. Največje število, katero so dobili, ko so šteli leta od stvarjenja sveta pa do Kristusa, je bilo 6984, najmanjše pa 3483.

Odveč bi bilo, ako bi hotel naštevati še druga letoštetja, katera so bila pri raznih narodih dalj ali manj časa v navadi.

Prvi kristjani niso poznali letoštetja po Kristovem rojstvu. Šteli so leta tako, kakor njih poganski sosedje po rimski državi. Rabilo jim je letoštetje po ustanovljenju rimskega mesta in pa po vladajočih konzulih in cesarjih. Kristjanom po vzhodnih straneh, posebno po Siriji in Palestini, je služilo letoštetje Selevkidov. Rimski papeži so še v četrtem, petem in tudi šestem stoletju po Kr. šteli leta po rimskih konzulih. Še leta 537. je ukazal cesar Justinijan, da naj se v vseh listinah navedejo leta vladanja dotičnega cesarja, imena konzulov in indikcija. Ker od leta 541. za nekaj časa niso v bizantinski državi več postavljali konzulov, pomagali so si pri letoštetju v naslednjih letih tako, da so šteli leta po zadnjem konzulu Baziliju.

Čimdalje bolj se je kazala potreba, da bi ustanovili za kristjane občeveljavno letoštetje. To se je tudi zgodilo v šestem stoletju. Rimski opat Dionysius Exiguus je 525. l. prvič štel leta po učlove-

čenju Kristovem (ab incarnatione Domini). Prvo leto njegovega letoštetja se je ujemalo s 754. letom po ustanovitvi rimskega mesta. Rojstvo Kristovo je postavil ta opat na 25. december. Naša naloga na tem mestu ni, da bi preiskovali, je li rečeni Dionysius popolnoma prav izračunil čas Kristovega rojstva ali ne. Letoštetje po Kristusu je posebno razširil Beda Venerabilis s svojim spisom, v katerem je pokazal, kdaj naj se praznuje Velika noč. Nekateri karolinški vladarji so prvi to letoštetje porabili v svojih listinah. Sčasoma se je rečeno letoštetje čimdalje bolj razširilo ter vsaj med kristjanskimi narodi izpodrinilo razna druga.

S tem pa še niso bile vse težave odstranjene, da so kristjani polagoma sprejeli letoštetje po Kristusu. Nastalo je vprašanje, kdaj je treba začeti leto. Ali naj bo prvi dan leta dne 1. marca, 25. marca, o Veliki noči, meseca septembra, 25. decembra, 1. januarja ali pa kateregakoli drugega dne v letu?

S 1. marcem so pričenjali leto stari Rimljani pred Julijem Cezarjem. Ta navada se je po nekaterih krajih dolgo časa ohranila ter je bila tu in tam še razširjena med kristjani petega stoletja.

V srednjem veku so kristjani po nekaterih krajih postavili kot začetek leta praznik čistega spočetja Marije Device dne 25. marca. Ta navada se je dolgo časa obdržala ter se po nekaterih deželah odpravila šele v preteklem stoletju. Na tem mestu naj tudi omenim, da so Florentinci in njih sosedje Pisanci v srednjem veku tudi začenjali leto s 25. marcem, vendar tako, da so bili Florentinci za 9 mesecev in 7 dni vedno pred našim sedanjim letoštetjem, Pisanci pa za 2 meseca in 25 dni za njim. Če sta bili v istem času spisani dve listini, ena v Pisi, druga v Florenci, sta imeli obe v datumu isti dan in mesec, a letnici sta bili različni.

Po nekod so v srednjem veku začenjali leto v velikonočnem času, ko je cerkev praznovala spomin na odrešenje sveta po Kristusu. Znano pa je, da so velikonočni prazniki premični in zato nič kaj pripravi, da bi se z njimi pričenjalo leto. Še večje pa so bile težave, ker so nekateri začenjali leto z velikim petkom, drugi z veliko soboto, tretji pa z velikonočno nedeljo.

V srednjem veku je bilo kaj navadno, da so šteli leta po indikcijah. Bizantinci so pričenjali novo indikcijo s 1. septembrom. Prvi dan Bedove indikcije je bil 24. september. Rimska indikcija, ki je bila v rabi v pisarnicah rimskih papežev, pa se je začejala v poznejših stoletjih srednjega veka s 25. decembrom ali pa s 1. januarjem. Ker so tudi leto po letoštetju Selevkidov pričenjali s septem-

brom, zato so bili marsikateri kristjani za to, da bi se tudi leto po krščanskem letoštetju začenjalo meseca septembra.

Dolgo časa je trajala navada, da so kristjani večinoma začenjali leto s 25. decembrom, kadar je cerkev obhajala praznik Kristovega rojstva. Razni papeži in cesarji srednjega veka, čeprav ne vsi, so se izrekli za 25. december, s katerim naj bi se leto pričenjalo. Po marsikaterih pokrajinah se je ta navada ohranila do XVI. stoletja.

Ko je Julij Cezar popravil rimski koledar, je določil, da naj se leto prične s 1. januarjem. Tega dne so poganski Rimljani združevali začetek leta s posebnimi slovesnostmi. Krščanska cerkev ni marala za ta poganski praznik in zato ga je nadomestila z drugim ter začela rečenega dne obhajati spomin na obrezovanje Kristovo. Začetek leta je pa postavila za en teden nazaj na 25. december. Vendar se je stara navada, da so ljudje pričenjali leto s 1. januarjem, ohranila po nekaterih krajih do srede XVI. stoletja. Šele papež Inocenc XII. je leta 1691. določil, da naj se povsod leto začne s 1. januarjem, kar se je tudi sprejelo po vsem krščanskem svetu.

* * *

Gospod profesor A. Šantel meni:

Kakor ob koncu sedemnajstega in osemnajstega, tako se tudi ob koncu devetnajstega stoletja mnogo razpravlja in prepira v družbah višjih in nižjih slojev radi vprašanja, se li ima smatrati kot prestop v novo stoletje začetek ali konec onega leta, ki se pismeno zaznamuje z novo stotično številko in dvema ničloma, v pričujočem slučaju torej leta 1900. Veliki večini izobražencev se pač to vprašanje zdi abotno, in večkrat sem slišal ta prepir primerjati onemu o oslovi senci. A vendar je med tema prepitoma precejšnja razlika. Vprašanja o pravici do oslove sence še do današnjega dne nihče ni rešil, dočim glede začetka novega stoletja večina ljudi kakega dvoma niti ne dopušča; in dočim sta se o prvem predmetu prepirala le dva čisto neimenitna človeka, sta posegla v drugo vprašanje celo nemški cesar in zvezni svet. Da bi bil papež se izrekel za začetek novega stoletja ob začetku tekočega leta, je najbrže pomota, izvirajoča iz dejstva, da vsako zadnje leto v stoletju (t. i. sekularno leto) se v katoliški cerkvi obhaja kot sveto leto, katero papež otvori s posebnimi velikimi obredi, kar se je baš letos med starim in novim letom zgodilo.

Je li komu kaj na tem ležeče, da se tekoče leto k prošlemu ali bodočemu stoletju prišteva, mi ni znano. Če bi komu v tekočem

letu se viteštvo ali baronstvo podelilo, temu bi morda bolj ugajalo, da bi mogel kmalu reči, da je njegovo plemstvo še od prejšnjega stoletja; če pa si mislimo deklico v tekočem letu porojeno, kateri kruta usoda pozneje dodeli vedno samištvo, tej spet ne bi ugajalo, če bi jo ljudje imenovali starino iz prejšnjega stoletja.

Naši čitatelji so pač, kakor ne dvomim, glede tega vprašanja na čistem; saj se leta ne štejejo drugače kakor n. pr. krajcarji in goldinarji; kakor s prvim krajcarjem nad 99 goldinarji stotak še ni poln, tako tudi prvi dan po 99em letu ne more biti že stoletje izpolnjeno. A baš radi take jasnosti nastaja radovednost, kakšne razloge da nasprotniki tega nazora navajajo.

Naivni ljudje imajo tudi naive razloge. »Ker nastopi v pisanem letnem številu nova stotina, nastopilo je novo stoletje«. Ta razlog je zakrivil arabski sistem številopisja. Ko bi pisali še vedno z rimskimi številkami, bi take zmote ne bilo. Rimska števila imajo namreč za sklepno število vsake dekadne enote ravno tako posebno pismeno znamenje kakor jezik posebno besedo: deset = X, sto = C, tisoč = M i. t. d. Po arabskem številopisju pa se znak takih števil sestavlja iz enojke in ene ali več ničel, tako da nova številka že za eno enoto prej nastopi, nego se začne nova dekadna skupina. — »Pred številko 1 se nahaja številka 0; s to vred je devetica že deseta številka, in z 99im letom je torej stoletje preteklo«. A tu ne gre za množino števil, ampak let; leta z ničlo zaznamovanega pa ni bilo, kajti ničla ne znači daljice, ampak mejno točko med dvema daljicama, in glede časomerstva ne znači posebnega celega leta, ampak trenotek, ki je obenem konec leta — 1 in + 1.

Tukaj pa moram opomniti, da sem, brskaje po knjigah, naletel na trditev, da astronomi res leto pred prvim po Kr. z ničlo zaznamujejo in leta poprej z negativnimi števili — 1, — 2 itd., tako da se njih števila let pred Kr. od zgodovinskih vedno za eno enoto razločujejo. Razlogi astronomov, žal, niso bili navedeni; rad bi jih izvedel, kajti ta trditev me je presenetila; saj nasprotuje tako štetje matematičnemu pojmu ničle.

Resnejšega pomena je ta ugovor proti navadnemu nazoru o začetku novega stoletja, da oni trenotek, v katerem se v naših številih stoletje končuje, ni zares sto let po Kr. rojstvu, ker se začetek prvega leta ne zlaga s Kristovim rojstvom.

Štetje let od Kristovega rojstva, kakor naravno, ni moglo priti v navado prej, nego je krščanska vera postala državna religija v najjemenitnejših državah, v rimski in frankovski. V resnici je šele

okoli leta 530. sprožil rimski opat Dionizij, po samosvojem ponižnem pridevku *Exiguus* imenovan, misel, da bi se naj leta štela od Kr. rojstva. Lahko je umljivo, da taka novotarija ni takoj prodrla v vse stanove in kraje; več stoletij je preteklo, predno se je v krščanskih deželah udomačila, in da ni Karel Veliki je uradno vpeljal, bi morda še stoletja bilo preteklo brez nje. Isti Dionizij je tudi načrtal pravilo za določevanje vsakoletne Velike noči; s tem je prodril lahko in hitro, ker je to bila znotranja cerkvena zadeva. Dionizij pa svojega letoštetja ni imenoval »od Kr. rojstva«, ampak »ab incarnatione Domini« t. j. od one dogodbe, ko je »beseda meso postala«, torej od Marijinega oznanjenja, in šele veliko pozneje se je začelo pisati »a natiuitate domini«. Ker pa katoliška cerkev obhaja Marijino oznanjenje dne 25. marca, je ta praznik veliko bliže začetku nego koncu leta; Dionizij je torej začetek prvega leta postavil na novega leta dan, dočim se je Kristus porodil šele tik konca tega leta. Glede na sedaj navadni izraz »po Kr. rojstvu« so torej naša letna števila za eno enoto napačna. A to bi le govorilo za to, da naj obhajamo začetek novega stoletja še za eno leto pozneje, ne pa poprej.

Ker moderno znanstvo pa nima do proizvodov starih časov posebnega zaupanja, dokler lastna preiskavanja njih resničnosti niso potrdila, spravi se je pruski astronom in kronolog Christian Ludwig Ideler na preiskovanje pravega časa Kr. rojstva. V svojem delu: *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie*, Berlin 1831, dokazuje jako natančno iz podatkov evangelija in drugih virov, da je Dionizij prvo leto vsaj pet, najbrže pa sedem let prepozno postavil. Dobro se še spominjam, da sem v svoji Pützovi zgodovini kot drugošolec v kronologičnem pregledu na koncu knjige čital: »Im Jahre 5(?) v. Chr. Christus geboren«. To je izvestno bilo vzeto iz Idelerjeve knjige. — Leta 1869. je izdal starinoslovec Aug. Wilh. Zumpt v Berlinu knjigo: »Das Geburtsjahr Christi«, ki je 1875. leta izšla v drugi izdaji, v kateri pride pisatelj prav do istega zaključka kakor Ideler. V letih 1880. in 1883. pa je jezuit Riess izdal dve knjigi pod istim naslovom kakor Zumpt, v katerih se krepko poteguje za letna števila, kakor so, torej za Dionizijev račun. Sodnika, kateri bo to preporno stvar končno dognal, torej svet še čaka.

Ako bi se neovrgljivo dognalo, da so naša letna števila nepravna, potem bi se morda dala opravičiti agitacija za popravo tega pogreška; drugo vprašanje je, ali bi se dala taka poprava zlahka izvesti. A kdor se vdaja letoštetju, kakršno je v navadi, ta tudi

priznava oni začetek novega stoletja, kateri se edino ujema z matematičnimi pojmi.

* * *

Gospod dr. Ivan Žmavc je teh-le misli:

Vprašanje, se li začenja XX. stoletje z letom 1900. ali 1901., znanstvenikov peči ne more, ker vedo, da se ne začenja niti z 1900. niti 1901. Krščanska éra — in le o tej je govor s stavljenim vprašanjem — je, kakor je obče znano, napačna. Rimski opat Dionysius Exiguus, od kojega datuje ta éra, se je v svojih računih zmotil, čemur se pri tedanjem stanju vede ni čuditi; Krist se je faktično rodil 4—6 let pred »Kristusovim rojstvom«, s katerim mi štejemo; še dandanes pa pravi čas tega rojstva ni dognan.

Oziraje se na temeljno historično napako, stavljamo ono vprašanje — ki kot takšno nima z astronomično vedo čisto nič skupnega — že z dosti manjšo napetostjo. Odločilno je sedaj vprašanje, je li broj 10 konec prve ali pa začetek druge dekade. Pravi odgovor je menda (pisec tega ni tu strokovnjak) ta, da se z 10 konča prva in šele z 11 začenja druga dekada; seveda za navadno oko, ki pazi bolj na črko in cifro kakor na zmisel, se zdi 10 začetek nove vrste; ali razumu je prva dekada dovršena stoprav z 10 — ergo, kratko rečeno, tudi XIX. stoletje dovršeno in končano stoprav z letom 1900., in novo, XX. stoletje, se začenja potem v letu 1901.

Takovega mnenja so učenjaki i v Nemčiji, akoravno je tu cesar stopil na stran širjega občinstva.

* * *

Gospod dr. Tade Smičiklas, profesor zgodovine na zagrebškem vseučilišču, nam piše:

Mnogo poštovani gospodine!

Evo Vam kratka odgovora. Historiški se uvijek uzimalo, da počimlje novi vijek sa dviju nulla. Matematiki to ne stoji, jer se sto prvih godina od prošloga vijeka nije dovršilo. Vi si izaberete, što hoćete.

* * *

Gospod Peter pl. Radics pa nam je poslal nastopno zanimivo zgodovinsko črtico o tem vprašanju:

Gotovo bo zanimalo č. čitatelje »Ljublj. Zvona« zvedeti, kako so mislili odlični možje slovenskega naroda o tem vprašanju, o katerem se ljudje tudi sedaj nemalo pričkajo.

Da to pokažem, navedem mnenje dveh učenih naših rojakov in deželanov, in to mnenje učenega matematika Vega in pa našega narodnega pesnika in zgodovinarja Vodnika.

Poslušajmo najprej Jurja barona Vego!

Juri Vega je objavil l. 1801. v neki knjigi, ki jo je spisal eden njegovih prijateljev pod zaglavjem: »Navodilo o časuslovju« svoje opombe in dodatke k temu našemu vprašanju. V tej knjigi razlaga Vega, kaj je pravzaprav sekularno leto; Vega pravi, da se začenja novo stoletje vselej s prvim letom po letnici z dvema ničlama.

Vega piše: Sekularna leta imenujemo tista leta, ki se, izraženo v številkah, vselej končavajo z dvema ničlama in ki vsakokrat sklepajo stoletje. Sedaj tekoče stoletje 1800 našega štetja je sekularno leto in to poslednje 18., ne pa prvo 19. stoletje!

18. stoletje se končava l. 1800. 31. decembra o polnoči. In 19. stoletje se začenja, ko je odbila ura polnoči 31. decembra 1800.

Ker štejemo namreč tekoča leta, še predno so pretekla, počenši s 1., zato vsebuje 1. desetletje leta 1, 2, 3 do 10 in se izpolnjuje šele s preteklim 10. letom. Drugo desetletje obstoji iz let: 11, 12, 13 do 20; tretje iz 21, 22, 23 do 30 . . . torej obstoji 10. desetletje iz let 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99 in 100. Drugo stoletje se pričinja torej z letom 101 in se končava z letom 200. — Ako torej na podlagi Vegovih matematičnih zaključkov sklepamo dalje, pridemo do tega, da se začenja XX. stoletje z letom 1901. in se končava z letom 2000. —

Poslušajmo sedaj Vodnika!

Vodnik začenja 2. števil. svojih »Ljubljanskih Noviz« z letom 1800. (v soboto 11. januarja) s kratkim ozirom na preteklo leto 1799., ki se v izvorniku tako glasi:

»Oserk na pretezheno leto 1799.

Lepo pergodke nam kashejo samerki pretezhena leta. Tolkein lepih del inu drage vmętnosti, tolkein shtevila hvale vrednih vojfhakov! tolkein zhlovehke lubesni posebnih inu dobrih deshela se spremina inu svitli is sagraeba stariga leta!

Med timi sto letami nobeno leto tolkein gosto sadrugim voithakov nelhteje ko ker ta kir je pretekkel, pa tudi nobeno leto fe rafpartena inu nerafpartena lubesen deshelá ni tako natanko ifkasala koker v' sadnimv«.

Nastane seveda vprašanje, kako je tolmačiti Vodnikov stavek: »Med timi sto letami«? Jaz mislim, da se ta stavek ne nanaša na število 1799. imenovano v »ozerku«, ampak na število 1800 izdanja »Ljubljanskih Novic«. Zakaj, človek, ki piše 11. januarja 1800 »ozerek« za l. 1799., se je poglobil pač v duhu kot pisec, ne pa tudi po obliki v l. 1799. —

Ako pa obračamo stavek: »Med timi sto letami« na l. 1800. — kar smo opravičeni domnevati —, potem uvidimo, da stoji tudi Vodnik, kar se tiče vprašanja o začetku novega stoletja, na istem stališču kakor Vega. Tudi Vodnik računa začetek 19. stoletja s številko 1 po dveh ničlah (1800.). —

Tudi l. 1840. v Gradcu natisnjena in izdana »stoletna pratika«, ki sega od l. 1801. do 1901., se imenuje po pravici »pratika devetnajstiga stoletja«. —

Dostavljam, da je oficialna »Wiener Zeitung« istega mnenja.

Tudi »Wiener Zeitung« se ozira dne 1. januarja l. 1800. kakor naš Vodnik na preteklo leto 1799. »Wiener Weitung« piše:

»Kein Jahr dieses noch laufenden Jahrhunderts« war an schnell aufeinander folgenden Heldenthaten so reich als das verflossene« in dalje:

»Sieht man nun die Thaten des vergangenen Jahres als Vorbereitung zu den Begebenheiten des gegenwärtigen letzten Jahres (1800) dieses Jahrhunderts (18. Jahrhunderts) so lässt sich hoffen« itd.

Summa summarum: Vega, Vodnik in tudi uradna »Wiener Zeitung« pravijo, da se začenja novo stoletje vsakikrat s prvim letom, torej se začenja XX. stoletje po nazorih teh avtoritet šele leta 1901. . . .

